

Grafikon 4: Razlog za obisk mestnega gozda po mnenju občanov

trebno veliko znanja, sposobnosti, spretnosti, volje in poguma.

In potrebujemo sanje. Da prehitimo čas in želje, ki jih pred nas nenehno postavljata družba in gozd.

VIRI

OBLAK, D., 1993. Urbani gozdovi v območju SGG Tolmin.- Strokovna naloga, Tolmin, 58 s.

ZDIT gozdarstva in lesarstva, 1993: Mestni in primestni gozd - naša skupna dobrina.- Zbornik posveta, Ljubljana, 183 s.

GDK: 907 : (497.12 * 02 Pokljuka)

Pokljuka - opevana in žrtvovana?!

Lojze BUDKOVIČ*

Pokljuka je visokogorska planota v osrčju Julijcev, ki jo v pretežni meri porašča mogočen smrekov gorski gozd. Matično podlago predstavljajo apnenec, dolomit in ledeniške morene. Klima je surova, alpska s kratko vegetacijsko dobo in velikimi temperaturnimi razlikami. V kroniki gozdne uprave na Pokljuki je ob podatku o hudi zimi leta 1928/29 navedena najnižja temperatura -38°C , kar je lahko najnižja izmerjena temperatura v Sloveniji. Povprečna letna temperatura znaša $2,6^{\circ}\text{C}$, januarska $-6,7^{\circ}\text{C}$. Letno pade v povprečju okoli 2.000 mm padavin. Sneg se v normalnih zimah obdrži 170 dni. Pokljuka je poraščena z 4.018 ha gospodarskih in 365 ha varovalnih gozdov, 248 ha pa je cest, presek, jas in nerodovitnega sveta.

Človek je prve sledi v tem prostoru pustil pred 3.000 leti, o čemer priča najdba bakrenega bodala na Lipanci. Intenzivnejši prodor v pokrajino pa se je pričel v 14. stoletju, ko so bile izkrcene prve planine. Za živinorejci so kmalu prišli rudarji. Njihova dejavnost je predstavljala strateško panogo in je v stoletjih povzročila v tej pokrajini pravo opustošenje.

Sredi 19. stoletja je oblast anarhijo v tem prostoru ustavila s sekvestrom. Leta 1837 je bil izdelan prvi gozdarski načrt, v katerem so popisali opustošene gozdove in predpisali cilje, ki naj bi pripeljali do izboljšanja stanja (osnovali so prve drevsnice v Sloveniji, letno pogozdili do 70 ha goličav, sprejeli koncept trajnostnega gospodarjenja, uvedli izbiro drevja za posek ...). Prelomnico k intenzivnejšemu in smiselnemu gospodarjenju z gozdovi pa je leta 1888 prinesel načrt gozdarja Carla Poscha.

Za Pokljuko lahko trdimo, da ima že več kot 160-letno tradicijo načrtnega gospodarjenja z gozdovi. Od leta 1837 do današnjih dni je bilo izdelanih 13 načrtov.

* L. B., univ. dipl. inž. gozd., ZGS OE Bled, Bled, SLO

¹ Prispevek je bil predstavljen na posvetu Možnosti in perspektive razvoja turizma v gozdnem prostoru. 16. 6. 1999 na Mašunu

Kljub nekaterim drugačnim pogledom pa načelo trajnosti ni bilo nikoli vprašljivo.

Znanje o gozdu je z raziskovalnim delom in praktičnimi izkušnjami prišlo do novih spoznanj. Gozd danes ni samo prostor za proizvodnjo lesa, ampak opravlja tudi veliko splošno koristnih funkcij, ki jih lahko v grobem razdelimo na:

1. ekološke funkcije,
2. socialne funkcije,
3. proizvodne funkcije.

Med ekološkimi funkcijami je na prvem mestu *varovalna funkcija*, s katero naj bi se krepila odpornost tal proti eroziji, snežnim plazovom, usadom in padajočemu kamenju. Sledi ji *hidrološka funkcija*, saj gozdovi uravnavajo vodni režim, ohranjajo čistost podtalnice, omejujejo površinski odtok vode... Pokljuka je pomembno zaledje vodnim izvirov v Bohinju in Radovni. Planota ima malo vodnih vitov, najpomembnejši pa je na Mrzlem studencu in je občasno bakteriološko oporečen. Pomembna je tudi *klimatska funkcija*, saj gozd blaži temperaturne ekstreme, čisti in vlaži zrak, oddaja kisik in zadržuje udarce vetra. Pokljuka kroji klimo v Bohinju in na vzhodnem obrobju planote.

Nezanemarljiva je še *biotopska funkcija*. Gozd namreč skriva bivališča redkih in ogroženih živalskih ter rastlinskih vrst. Pravø bogastvo so zacnkrat še ohranjena barja.

Drugi del predstavljajo *socialne funkcije*. *Higienško-zdravstveno funkcijo* opravljajo gozdovi, ki varujejo naselja in rekreacijske površine pred vplivi hrupa, aerosolov, plinov in žarčenja. Sledi ji *obrambna funkcija*, ki je v času miru omejena na objekte na Rudnem polju. Celotna Pokljuka opravlja *turistično-rekreativno funkcijo*, saj vedno večji množici obiskovalcev omogoča stik z naravo in spremembo okolja. Enkratno, izjemno okolje zadovoljuje pohodnike, gornike, tekače, kolesarje, sprehajalce, občudovalce, turne smučarje, gobarje, lovce, vojake, šolsko mladino... Seznanjanju javnosti z zakonitostmi gozda, zanimivimi ekosistemi, učnimi objekti služi *poučna funkcija*. Poključki gorski gozd je med evropskimi in svetovnimi gozdarji cenjen, saj si ga letno ogleda preko 10 mednarodnih ekskurzij. Povečuje se tudi obisk osnovnih in srednjih šol, ki želijo spoznati gozd in gozdarstvo. Gozdovi tudi varujejo *naravno in kulturno dediščino*. Ob dejstvu, da leži Pokljuka v Triglavskem narodnem parku, je ta funkcija še pomembnejša. Gozdovi skrivajo zanimivo dendrološko dediščino, jame in brezna, čelne morene poključskega ledenika, sotesko Ribnice,

barja. Kulturno dediščino pa predstavlja bogato izročilo pastirske stavbne dediščine, spomeniki NOB, ostanki savske linije... Tudi *raziskovalna funkcija* ni nepomembna. Gozdovi od Gole ravni do Kleka in v okoščici planin, turističnih in rekreacijskih površin pa imajo tudi pomembno *estetsko funkcijo*.

Zadnji del predstavljajo *proizvodne funkcije*. Ker so gozdovi pretežno gospodarski, je pomembno zastopana *lesnoproizvodna funkcija*. Obstajajo tri kategorije obremenjenosti z intenziteto sečnje: nad 5 m³/ha, 2-5 m³/ha in pod 2 m³/ha. Pred tem imajo prednost ekološke in socialne funkcije. Gozdovi služijo tudi pridobivanju *drugih gozdnih dobrin*. Pokljuka ima sedem semenskih sestojev za pridobivanje semena smreke. Priljubljeno je tudi nabiranje gob, borovnic, malin, jagod, zelišč in mahov. Na koncu pa je v gozdovih, ki so pomembni za izboljšanje prehranskih razmer in gojitev divjadi, prisotna *lovnogospodarska funkcija*, ki ob usklajenih populacijah živalskega sveta ni problematična. Žal trditve v celja le za gamsa in srnjad, medtem ko jelenjad in mufloni povzročajo nepopravljivo škodo v mladovjnih jelke in bukve.

Vse povedano smo gozdarji pri obnovi načrta vnesli na karte. V gospodarskih gozdovih se ekološke in socialne funkcije prekrivajo 2,6-krat, v varovalnih gozdovih pa celo 4,3-krat.

Gozdove na Pokljuki naj bi varovali Zakon o gozdovih, Zakon o TNP in Alpska konvencija (podpoglavje Gorski gozd).

In kakšen je današnji utrip Pokljuke? Stanje meji na anarhijo. V tem slikovitem prostoru se križajo različni interesi, tradicije, pogledi, razvojne vizije, ki lahko brez pretehtanih odločitev privedejo do kaosa.

Pokljuka je razdeljena med blejsko in bohinjsko občino. Trenutni lastnik je Sklad gozdov RS. Za kompleks poteka postopek vračila po Zakonu o denacionalizaciji.

V tem prostoru se pri sočasni rabi prostora srečujejo in križajo naslednji uporabniki:

1. **Država** - le-ta bi morala s pristojnimi službami poskrbeti za izvajanje določil in obveznosti iz Zakona o gozdovih, Zakona o TNP in Alpske konvencije. Obe občini pa bi morali odločno pričeti z aktivnostmi, da bi se lahko pričelo z resnim delom pri ureditvenem načrtu. Razvoj je trenutno prepuščen skromnim podlagam smernic družbenega plana bivše občine Radovljica za obdobje 1986-2000 in odloku za plansko celoto TNP. Dokumenta kličeta po preverjanju, obnovi in dopolnitvi. Trenutno je razvoj v fazi sprenevedanja in prepuščen iznajdljivosti posameznikov.

Iz domače in tuje prakse

2. Gozdarstvo - panoga z dolgoletno tradicijo načrtnega dela. Za skladen razvoj gozdov skrbi Zavod za gozdove Slovenije, operativno pa dela po pogodbi s Skladom kmetijskih in gozdnih zemljišč RS izvaja GG Bled d.d.. Obstoječa organiziranost pa ni primerna zaradi podvajanja del in podatkov, morja pregledov, odločb, zapisnikov, poročil in še česa. Pa prepustimo to raje tistim, ki o tem odločajo in pogumno stopajo po začrtani poti. Zaradi nejasne prihodnosti se vlaganja v gozd zmanjšujejo. Cene lesa padajo, lastnik želi primerno rento, izvajalci morajo poslovati vsaj z minimalnim dobičkom. Vse to breme pa nosi gozd. Stroka bi morala odločneje pristopiti k prizadevanjem, da bi poključski gozdovi dobili status gozdov s posebnim pomenom. Le-to bi bilo zagotovilo, da bi se stvari uredile in da bi gozd lažje zadihal.

3. Kmetijstvo - tradicionalen, stoleten sopotnik poključskega gozda. Na žalost pa večni kršilec na področju nenadzorovane gozdne paše, ki jo v zadnjih letih ministrstvo celj subvencionira. Vse to početje se skriva za servitutnimi pravicami, o katerih je gozdar Carl Posch že leta 1888 črno na belem pisal, da o njih ni dobil izvršne listine. Do druge svetovne vojne in še nekaj let po njej se je ta problem reševal na dogovorni način. Trenutno se bohinjske krave prosto pasejo na območju do Lepih kopišč, gorjanske pa na Rudnem polju. Kravam se pridružujejo še ovce, konji in koze. Urejena paša poteka samo na planini Javornik in delno na Goreljku. Nerazumljiva so razmišljanja o pomanjkanju pašnih površin na Pokljuki, medtem ko se privatni rovti na obrobju planote intenzivno zaraščajo. Lani je zaradi manjšega stalčja živine sameval in ostal slabo popašen ograjen pašnik v Praprotnici.

4. Vojska - po podatkih iz gozdarске kronike je leta 1935 na Rudnem polju pričela graditi taborišče. Leta 1939 so se gozdarji pritoževali nad orožnimi vajami, ki so povzročile vznemirjenje divjadi. Vojaško taborišče (lesene barake) je 12. 11. 1944 pogorelo. Po vojni so zgradili zidane objekte, napeljali vodovod s Konjščice in Zlatih vod in za potrebe usposabljanja postavila še vlečnici na Krašci pod Viševnikom. Po osamosvojitvi je slovenska vojska (SV) obnovila in posodobila kasarno, zgradila čistilno napravo in obnovila depandanso. Zgrajena sta bila heliodrom in sistem tekaških prog, kjer se iz leta v leto beleži strm vzpon tekaških in biatlonskih prirediteljev. V vadbenem centru je nastanjena gorska šola SV. Vadbeni center služi usposabljanju različnih enot SV, občasno tudi enotam NATA. Po uradnih zagotovilih 2. operativnega poveljstva poteka vsa dejavnost v skladu z dogovorom s

pooblaščenimi institucijami. Kot gozdar, ki spremljam dogajanja v tem prostoru, pa imam pomisleke ob uporabi avtomatskega orožja, ob organizaciji patroljnega teka, ob nepospravljenih oznakah kontrolnih točk orientacijskih pohodov, pretirani uporabi motornih sani, helikopterskih preletih, streljanju z naboji paintball po deblih smrek... Čeprav Pokljuka uradno ni poligon za urjenje, se tovrstna aktivnost povečuje.

5. TNP - v tem prostoru ga čaka še veliko dela.

6. Gorništvo - tesno povezano s Pokljuko. Pokljuka je idealno izhodišče za obisk Triglava, Viševnika, Lipance in Debele peči, težave pa povzročata pomanjkanje parkirišč in prenasičenost smeti. Poti so označene, vendar imata poti na Viševnik in proti Triglavu številne variante, kjer so opazni začetki erozijskih procesov. Masoven obisk zahteva v poletnem času dobro oskrbo planinskih postojank. Julija in avgusta imajo helikopterji obilico dela. Živahno je tudi pozimi, saj je celo območje prepredeno s smučinami turnih smučarjev.

7. Turizem in rekreacija - na Pokljuki strmo naraščata. Povečuje se število enodnevnih obiskovalcev. Po podatkih TNP je Pokljuko ob konicah v letu 1997 obiskalo tudi čez 4.000 obiskovalcev, ki so se nenadzorovano porazgubili po planoti. Obiskovalce zadržijo le zaprte zapornice na gozdnih cestah. Zaradi neurejene kanalizacije predstavlja naselje počitniških hišic in domov na Goreljku nepredvidljivo ekološko bombo. Občutljivost in ranljivost okolja zahtevata ustavitve širjenja nastanitvenih kapacitet. Pobude in želje pa potrjujejo obratne procese. Pozimi je Pokljuka na razpolago sprehajalcem, smučarjem, tekačem, turnim smučarjem in voznikom motornih sani. Vsa dogajanja so prepuščena lastnemu toku. Tudi memoranduma o tekaških progah po dveh letih še vedno niso podpisale vse zainteresirane strani. Skromne zime v dolinah v zadnjih letih povzročajo Pokljuki s povečanim pritiskom obiskovalcev dodatne težave. Poletja in lepi jesenski dnevi pa prinesejo Pokljuki množice domačih in tujih turistov, izletnikov, planincev, nabiralcev gozdnih sadežev in zelišč. Pravi šok doživlja Pokljuka v dneh, ko se pojavijo gobe. Takrat se valijo množice obiskovalcev, v katerih se prebudi nabiralniški nagon. Za njimi ostajajo žalostne podobe izropanih gozdov.

Toliko na kratko o utripu Pokljuke, ki vztrajno kliče po ureditvi številnih perečih problemov. Žal jih tisti, ki so za to poklicani, ne slišijo in ne vidijo. Mogoče pa se bo končno le kaj premaknilo?